

D o n g a G y ö r g y

A Present Perfect Tense magyar megfelelői

Szövegelemzés közben egyik hallgatónak szeget ütött a fejében, hogy egyik olvasmányunk két mondatát, egy jelen idejű és egy múlt idejű mondatot angolra Present Perfect-tel fordítottunk. "Mikor kell jelen időt és mikor múlt időt használni?" - tette fel a kérdést. A felelet egyszerűnek látszott: ha a cselekvés lezárult, múlt időt, ha még folyamatban van, jelen időt alkalmazunk. Magyarátzat közben azonban kiderült, hogy a kérdés bonyolultabb ennél, s amikor a jelenség összefüggéseit vizsgálva a nyelvtani irodalom segítségét próbáltam igénybe venni, az is kiderült, hogy a probléma feldolgozatlan.

A Present Perfect az angolban az az igeidő, amely azt fejezi ki, hogy a cselekvés (történés), amely a múltban kezdődött, kapcsolatban áll a jelennel. Ez a kapcsolat legalábbis négy esetet ölel fel, melyek közül kettőnek egyértelműen a múlt idő felel meg a magyarban: 1. A cselekvés a múltban, meghatározatlan időben ment végbe, de megismétlődhet: I have met him. Már találkoztam vele. 2. A cselekvés eredménye fennáll: The door has been repaired. Az ajtót megjavították. (Az ajtó már jó.) 3. A cselekvés a múltban, meghatározott időben kezdődött és a jelenig tart: I have known him since 1960. 1960 óta ismerem őt. A cselekvés a jelenig tart, de nem kezdetét, hanem időtartamát határozzuk meg. Hungary has made great progress during the past three years. Magyarország sokat haladt az elmúlt három évben. Az

a nehézség, amelyre hallgatóm felfigyelt, a másik két esettel kapcsolatos. Minthogy a magyarban nem alakult ki olyan igeidő, amely az utóbbi két esetre jellemző időaspektust kifejezné, a két nyelv igeidőhasználat szempontjából inkongruens. Az azonos tartalmat a magyarban hol jelen idővel, hol múlt idővel és a hozzájuk tartozó időhatározóval, ezek korrelációjával fejezzük ki. Ahhoz, hogy a helyes igeidőhasználatot az angol anyanyelvű hallgatóval meg tudjuk értetni, szükséges ennek az összefüggésnek elemeire való bontása, feltárása.

Az alábbiakban az összefoglaló elemzés igénye nélkül néhány esetre kívánom felhívni a figyelmet.

1. A jelen idő inkább folyamatot, a múlt idő inkább ismétlődést érzékeltet (az inkább szó használata azért látszik indokoltnak, mert a cselekvésnek ilyen vagy olyan jellege nem minden esetben objektív, a megítélésben szerepet játszik a szubjektív szemlélet is):

Már egy hete csak a mamára gondolok.
For a week I have kept only mother in mind.

Elválásunk óta sokat gondoltam rád.
I have kept you much in mind since we parted.

Karácsony óta havazik.
It has snowed since Christmas.

Karácsony óta többször havazott.
It has snowed several times since Christmas.

Két éve vásárolok ezt a lapot.
I have bought this paper for two years.

Két év óta mindig megvásároltam ezt a lapot.
I have always bought this paper for two years.

2. A jelen idő inkább a cselekvésre, a múlt idő a cselekvés eredményére utal:

Hétfő óta rengeteget dolgozom.

I have busily worked since Monday.

Hétfő óta rengeteget dolgoztam.

I have worked a lot since Monday.

Reggel óta tanulok.

I have learned since morning.

Reggel óta sokat tanultam.

I have learned a lot since morning.

A tanév vége óta pihenek.

I have rested since the close of the school-year.

A tanév vége óta pihentem.

I have relaxed since the close of the school-year.

3. Az alkalmazott időhatározók a tárgyalt időaspektus körébe tartoznak, ebben közösek, a bennük foglalt aszociatív elemek azonban hol inkább a múltra, hol inkább a jelenre (esetleg a jövőre) utalnak:

Az utóbbi két hétben javult az állapota.
His health has improved in two weeks past.

Mostanában javul az állapota.

His health has improved of late.

Az elmúlt héten kevés vendég érkezett.
Few guests have come here during the past week.

Az utóbbi időben kevés vendég érkezik.
Few guests have come here recently.

3. A múlt idő ténybeli megállapítást, a jelen idő a jelenre, sőt a jövőre is érvényes döntést, elhatározást tartalmaz:

Azóta nem beszéltem vele.
I have not talked to him since.

Azóta nem beszélek vele.
I have had no mind to talk to him since.

Betegségem óta nem dohányoztam.
I have not smoked since I was ill.

Betegségem óta nem dohányzom
I have not smoked since I was ill.

Amióta cserben hagyott, nem kértem tőle segítséget.

Since he let me down, I have not asked him for help.

Amióta cserben hagyott, nem kérek tőle segítséget.

Since he let me down, I have not asked him for help.

5. A magyarban múlt időt alkalmazunk, ha az igéhez csatolt prefixum a cselekvés befejezettségére utal (ilyen prefixum az angolban nincs):

A helyzet azóta megváltozott.
The situation has changed since.

Az ipari termelés 1960-tól megkétszereződött.

The industrial output has doubled since 1960.

Az alkalmazottak fele 1968 óta kicserélődött.

Half of the employees have been exchanged since 1968.

6. Vannak esetek, amikor a magyar idejű és múlt idejű mondat egyenértékű (főként tagadásnál):

Július vége óta nem esett.

Július vége óta nem esik.

It has not rained since July.

A darab, amióta megbukott, nem volt műsoron.

A darab, amióta megbukott, nincs műsoron.

Since it failed, the play has not been put to stage.

Két éve nem láttam a klubban.

Két éve nem látom a klubban.

I have not seen him in the club for two years.

Minthogy a tárgyalt idő-igeidőösszefüggés tekintetében a nyelvek többé-kevésbé inkongruensek, a probléma részletes magyar nyelvi kidolgozása a más anyanyelvűeket tanítók számára is segítséget nyújtana.

(1971.)